

VULNERABILITIES OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

VULNERABILITĂȚI ALE SECURITĂȚII ECONOMICE A REPUBLICII MOLDOVA

Oxana BARBĂNEAGRĂ

PhD, Associate Professor, Academy of Economic Studies of MOLDOVA

e-mail: oxana.barbaneagra@ase.md

Abstract

The state economic security plays an important role because economic security is an important component of national security, because it penetrates all areas of the state activity. The purpose of the present article is to highlight the need to ensure economic security in conditions of globalization. The analysis of the indicators economic security of the Republic of Moldova, highlights the risk factors and the threats of the economic security for Republic of Moldova. In order to turn the threats of the impact of globalization on economic security into opportunities, the Republic of Moldova needs a viable economic security strategy .

Keywords: globalization, economic security, national security, indicators of economic security, risk factors, threats, security strategy

JEL Classification: E60, F00, F52

INTRODUCERE

Securitatea economică reprezintă categoria economică caracteristică economiei, în care se asigură creșterea economică stabilă, aceasta fiind o componentă de bază a securității naționale. Fără asigurarea securității economice nu pot fi realizate celelalte componente ale securității naționale – securitatea socială, ecologică, demografică, politică, militară, energetică, culturală etc. Astfel că, esența securității economice se prezintă ca o stare a economiei naționale în care se asigură protecția intereselor naționale, dezvoltarea țării în ansamblu, asigurarea sănătății populației, asigurarea nivelului legal de venituri, asigurarea bunăstării majorității populației în corespundere cu standardele țărilor civilizate.

AMENINȚĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII ECONOMICE

În literatura de specialitate sunt formulate mai multe definiții ale conceptului de “securitate economică”, aceasta explicându-se prin faptul că conceptul este destul de permisiv. Securitatea economică poate fi privită în raport cu diferite categorii de obiecte ale securității: a producătorilor, a consumatorilor, a proprietarilor factorilor de producție, a statului. În contextul acestui articol vom defini securitatea economică ca totalitatea condițiilor interne și externe, care să asigure o dezvoltare dinamică a economiei naționale, care să satisfacă necesitățile societății, statului, individului, asigurând competitivitatea pe piețele externe etc.

În evoluția sa, conceptul de “securitate economică” cunoaște două abordări: abordarea microeconomică, care presupune standarde înalte de viață pentru cetățeni și abordarea macroeconomică, care presupune creșterea puterii economice naționale.

Considerăm că abordarea macroeconomică trebuie combinată cu cea microeconomică, deoarece asigurarea securității economice a individului semnifică punctul de plecare în asigurarea securității economice a sistemului economic național, iar focusarea pe securitatea umană consolidează rolul și responsabilitatea statului. Astfel, abordarea microeconomică se concentrează asupra individului, ca referent principal al securității, iar abordarea macroeconomică se referă la

asigurarea integrității sau robusteții pieței, a capacității statului de a genera creștere economică și bunăstare a societății.

Indiferent de modul în care este definită securitatea economică, efectele adverse ale lipsei acesteia asupra stabilității economice și politice a unui stat nu sunt de negat. În această ordine de idei, menționăm importanța strategiilor de menținere a securității economice, care pot genera efecte pozitive pe termen lung, fiind combinate efectele la nivel național cu impactul factorilor generați de globalizarea economiilor.

În opinia autoarei V. Cociug, “dacă sunt luate în calcul doar amenințările provocate de dezechilibrele la nivel mondial, atunci tratarea fenomenului de securitate economică va duce implicit la pierderea suveranității economice a statului și avansarea dependenței de piețele din exteriorul său, fapt remarcat și în economia Republicii Moldova. În acest caz, eforturile de menținere a securității economice sunt îndreptate spre inhibarea efectelor distructive ale relațiilor transfrontaliere, axarea pe elemente naționale de dezvoltare în defavoarea celor multi - sau internaționale, astfel economia țării devenind una închisă, dar, în opinia politicului, protejată de efectele crizei, ce o pot penetra în contextul globalizării. Înșă, dacă securitatea economică este privită prin optica posibilităților de extindere a relațiilor multinaționale, atunci menținerea ei este efectuată prin dezvoltarea capacității de autodezvoltare economică a statului, preluându-se experiența internațională în gestionarea economică a situațiilor nefavorabile, iar această experiență, asimilată corect poate conduce la o creștere economică, exemplu clasic, în acest context, servind Polonia” [1, p.101].

Securitatea economică națională presupune situația în care nu există bariere interne sau externe pentru asigurarea intereselor naționale în domeniul economic. Pe de o parte, este important ca cetățenii, agenții economici privați și societatea civilă în ansamblu să înțeleagă și să susțină interesele economice naționale și politicile economice, financiare, fiscale, bancare, monetare, comerciale, investiționale etc. Iar pe de altă parte, politicile economice ale statului nu trebuie să contravină principiilor de liberă inițiativă și concurență, de intangibilitate a proprietății private și nu presupune implicarea statului în domeniile în care mecanismele de piață pot funcționa mai eficient în absența intervenției guvernamentale.

O influență semnificativă asupra procesului de asigurare a securității economice îl joacă indicatorii macroeconomici și dinamica acestora de-a lungul timpului. Evaluarea principalilor indicatori ce caracterizează securitatea economică permite a scoate în evidență unele momente și nuanțe care pot diminua vulnerabilitatea economiei naționale.

Vom evalua în continuare nivelul de securitate economică a Republicii Moldova, începând cu cel mai important indicator macroeconomic – Produsul Intern Brut.

Produsul Intern Brut. Conform datelor operative, în anul 2020, Produsul Intern Brut (PIB) a însumat 206,3 miliarde lei, la prețuri curente de piață. Raportat la anul 2019, PIB s-a redus cu 7,0 % la nivel de economie. Factorii principali care au determinat acest declin în PIB au fost consumul populației, care a scăzut la fel cu 7 %, urmat de investiții și de stocuri [4]. Chiar dacă în anii precedenți (2017, 2018, 2019), ratele anuale de creștere a PIB-ului s-au stabilizat în jurul nivelului de 4%, nu s-au produs schimbări structurale semnificative în economia națională. Creșterea PIB-ului este insuficientă pentru a atinge convergența care să ne aducă la nivelul țărilor din Europa Centrală și de Est.

În anul 2021 economia, afectată de pandemie și secetă, a început să-și revină treptat, dar majoritatea indicatorilor pe termen scurt se mențin încă în zona negativă.

Rata inflației. Se consideră normal o rată anuală a inflației de circa 5-6%, specifică țărilor dezvoltate, care elaborează și utilizează măsuri speciale de stopare a inflației în cazul depășirii cifrei de 10% anual. Evoluția inflației medii anuale pe parcursul anului 2020 a constituit 3,8 %, poziționându-se sub limita inferioară a intervalului stabilit de BNM (5 % +/-1,5 %) [4].

Balanța de plăți. Conform datelor preliminare, deficitul contului curent al balanței de plăți a Republicii Moldova, în anul 2020, s-a redus comparativ cu cel înregistrat în 2019 atât ca valoare

absolută, cât și relativ la PIB. Deficitul a constituit 795,73 mil. USD. Raportat la PIB, contul curent a constituit - 6,7 la sută (față de -9,3 la sută în 2019). Această dinamică a fost determinată de scăderea considerabilă a deficitului comerțului exterior cu bunuri, de creșterea substanțială a excedentului veniturilor secundare, de majorarea ușoară a excedentului serviciilor, în timp ce balanța veniturilor primare s-a deteriorat [4].

Rata șomajului, conform definiției Biroului Internațional al Muncii (BIM), în anul 2020 a constituit 3,8 %. Observăm o descreștere a acestui indicator, față de anul 2019, când rata șomajului constituia – 5, 1 %. Este de menționat, că din cauza migrației masive a populației peste hotare la muncă, rata șomajului din Republica Moldova, arată date eronate, or acest indicator influențează imens securitatea economică națională

În RM, șomajul este un fenomen permanent însă care niciodată nu poate fi urmărit cu exactitate. Din cauza migrației masive peste hotare și munca la negru, rata șomajului din RM arată date eronate. Acest indicator influențează imens securitatea economică națională, întrucât forța de muncă reprezintă motorul economiei în ansamblu [4]. O rată mică a șomajului este un rezultat a creșterii migrației. Aceasta reprezintă o vulnerabilitate pentru economia Republicii Moldova care duce la creșterea nivelului sărăciei.

Deficitul bugetar indică nivelul depășirii cheltuielilor din buget a veniturilor bugetului. În anul 2020 veniturile în bugetul de stat au constituit 62635,3 mil. lei – 30,4 % față în PIB. Cheltuielile bugetare au constituit 73274,9 mil. lei – 35, 5 % în PIB, astfel, acestea au crescut comparație cu anul precedent cu 7303 mil.lei. Bugetul de stat în anul 2020 s-a soldat cu un deficit de – 10619,9 mil. lei – 5, 15 în PIB [4].

Încetinirea creșterii economice devine și mai problematică pe fundalul creșterii deficitului de cont curent care relevă carențe structurale de competitivitate. Acest dezechilibru derivă din creșterea decalajului dintre exporturi și importuri, care reclamă carențe de competitivitate a economiei moldovenești și prezintă riscuri pentru stabilitatea macroeconomică pe termen lung. În plus, în contextul stagnării investițiilor străine și al declinului anticipat al remiterilor, finanțarea deficitului de cont curent va deveni o problemă din ce în ce mai acută, punând presiuni asupra monedei naționale și a datoriei externe.

Datoriile de stat reprezintă suma algebrică a deficitului bugetului și surplusului lui în toți anii precedenți. Datoria de stat a Republicii Moldova a constituit 67 820,7 % mil. lei, cu 14 998,7 mil. lei sau cu 28,4% mai mult față de anul 2019. Datoria de stat externă a constituit - 38 585,1 mil. lei sau 17,2 % în PIB. Astfel, datele denotă o creștere a datoriei de stat externe cu 9 259,0 mil. lei sau cu 31,6% mai mult față de 2019. Datoria de stat internă a constituit 29 235,6 mil. lei sau 14,1 % în PIB, atestându-se și în acest caz o creștere cu 5 739,7 mil. lei sau cu 24,4% mai mult față de 2019. Observăm o creștere a ponderii datoriei de stat în PIB de la 25, 0 % în anul 2019 – la 32,9 % în anul 2020. Pentru o asigurare durabilă a securității economice se cere ca datoria externă să nu preseze economia, aceasta nu trebuie să depășească - 25% din PIB [4].

Sărăcia este situația în care principalele necesități ale individului nu pot fi acoperite cu resursele accesibile pentru satisfacerea lor. Indicatorul principal pentru măsurarea sărăciei este **rata sărăciei** care reprezintă proporția persoanelor ale căror cheltuieli de consum sunt inferioare unui prag stabilit al sărăciei (absolute și extreme), și este determinat de disponibilitatea mijloacelor populației ce le-ar permite asigurarea necesităților de bază minime, acceptabile la nivel național.

În anul 2019, **pragul sărăciei absolute** a constituit în medie pe lună pe o persoană 2095,1 lei și, respectiv, **rata sărăciei absolute** a constituit 25,2% . În același timp, **pragul sărăciei extreme** a constituit în medie 1689,7 lei pe lună pe o persoană, iar **rata sărăciei extreme** a fost de 10,7%. Iar cele mai recente date, privind situația din 2020, arată că 26,8% din populația țării trăiește în sărăcie. Chiar și în pofida evoluțiilor pozitive, Republica Moldova continuă să fie caracterizată prin una dintre cele mai mari rate ale sărăciei în Estul Europei. Totodată, sărăcia se manifestă mult mai pronunțat în

zonele rurale. Astfel, în anul 2020, în orașe rata sărăciei constituia 14%, pe când în ariile rurale acest indicator era de 35,3% [6].

Așa dar, indicatorii macroeconomici analizați indică asupra unor riscuri majore ce planează asupra economiei naționale. O creștere atât de lentă a PIB-ului nu permite un salt calitativ spre un nou model de dezvoltare economică.

Securitatea economică a Republicii Moldova poate fi asigurată prin soluționarea următoarelor probleme:

- Criza demografică;
- Securitatea energetică;
- Investiții Străine Directe în economia națională;
- Dezrădăcinarea corupției;
- Asigurarea unei balanțe comerciale;
- Dezvoltarea unui sistem educațional modern, care să asigure forța de muncă competitivă, înalt calificată etc.

Cu alte cuvinte, trebuie create condiții interne și externe, care să conducă la o creștere efectivă dinamică a economiei naționale, o economie care să satisfacă necesitățile societății, statului, individului și să asigure competitivitatea pe piețele externe. În acest scop se impune elaborarea unei Strategii cu privire la asigurarea securității economice, care să asigure atenuarea actualelor vulnerabilități economice ale Republicii Moldova.

Totodată considerăm că fortificarea securității economice a Republicii Moldova poate fi realizată prin intermediul parteneriatelor strategice, or vectorul strategic al politicii externe al Republicii Moldova este integrarea europeană. Anume prin integrarea europeană Republica Moldova poate dezvolta un sistem economic bazat pe inovare, competitivitate, colaborare cu instituțiile internaționale etc. Pentru Republica Moldova integrarea europeană semnifică un instrument - cheie în procesul asigurării securității economice.

Creșterea nivelului de competitivitate al economiei Republicii Moldova poate fi asigurată la 3 nivele interdependente: piața forței de muncă; piața de capital și investiții; piețele externe pentru exporturi.

Pentru a avea o forță de muncă competitivă, trebuie reformat sistemul educațional, care să răspundă necesităților economiei și să cultive spiritul antreprenorial, de inițiativă și de inovații. Anume talentele, forța de muncă de înaltă calificare, spiritul de inițiativă și deschiderea pentru inovații și know-how trebuie să fie principalii factorii de atractivitate investițională a Republicii Moldova, iar acești factori să fie susținuți prin reglementări pro-business, economie de piață liberă, instituții transparente și necorupte, și stat de drept care să protejeze proprietatea privată. Toate aceste elemente vor contribui la creșterea competitivității la nivelul piețelor externe pentru exporturi, prin majorarea nivelului de sofisticare tehnologică a exporturilor, diversificarea acestora la nivel de produse, servicii și piețe de desfacere, și creșterea contribuției la valoarea adăugată pentru economie și țară în ansamblu.

CONCLUZII

Asigurarea securității economice se bazează pe doi piloni de bază: securitatea economică internă – dezvoltare economică durabilă, promovarea unor politici pentru creșterea bunăstării populației; securitate economică externă – colabore strânsă cu organizațiile internaționale, promovarea unei politici externe consecvente și echilibrate, realizarea condițiilor parteneriatelor și oferirea garanțiilor partenerilor externi.

Pentru a-și consolida competitivitatea, Republica Moldova trebuie să valorifice mai eficient capitalul uman, să se tehnologizeze, să-și consolideze securitatea energetică și să devină mai imună la schimbările climatice.

Este necesar de a moderniza și a ajusta politicile economice, reformele instituționale și mecanismele necesare, care să permită utilizarea mai efektivă a resurselor energetice în scopul diversificării sistemului economic al statului și să atenueze efectele de subminare a stabilității economiei.

BIBLIOGRAFIE

1. Cociug, V., Dogotari, V. (2015). Definirea rolului securității economice a statului în contextul globalizării. În: *Conferința științifică internațională "Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii"*: Culegere de articole selective, 25-26 sept., 2015. Chișinău: ASEM, 2015, vol. 2, pp.97-104.
2. Daniliuc, A. *Securitatea economică a Republicii Moldova: amenințări și perspective*. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/67-70_3.pdf
3. Furculiță, T., Dulșchi, S. (2020) Asigurarea securității economice durabile a Republicii Moldova în contextul integrării europene. În: *The Collection of the Online International Scientific-Practical Conference "Economic security in the context of sustainable development"*, December 11, 2020, ASEM, Chișinău, Moldova. Chișinău: ASEM, 2021, pp. 108-113.
4. *Moldova în cifre 2021: Breviar statistic*. Chișinău: BNS, 2021. 116 p.
5. Munteanu, Ig. et al. (2005). *Moldova pe calea democrației și stabilității*. Chișinău: Cartier, 2005. 300 p.
6. Nivelul sărăciei în RM în anul 2019. <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6865>
7. *Raport de stare a țării 2021*: Republica Moldova la 30 de ani de la proclamarea independenței. Chișinău: Expert-Grupe, 2021. <https://www.expert-grupe.org/ro/biblioteca/item/2242-raportul-de-stare-a-tarii-2021>
8. Trusevici, Alla. *Unele aspecte ale securității economice ale RM*. http://dSPACE.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/1815/1/securit_econom_Trusevici.pdf